

**ҚАЗАҚТЫҢ ҚАЙСАР ДА ҚАЙТПАС СӨЗ ШЕБЕРІ ЖАМБЫЛ ЖАБАЕВ
ЖАЙЛЫ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУШІЛЕРДІҢ КӨЗ ҚАРАСТАРЫ ЖӘНЕ ДЕ
176 ЖАСТЫ КЕҢІНЕН ҚАРСЫ АЛУ КЕШІ**

Жайна Ибраимова Кумусбек қызы

Ташкент облысы Шыршық мемлекеттік педагогика институтының

2-курс студенті

Zajnaibraimova1@gmail.com

Алишер Ибраимов Кумусбек ұлы

Ташкент облысы Шыршық мемлекеттік педагогика институтының

2-курс студенті

alisheribraimov0@gmail.com

Аннотация: «Жамбыл жырлары теңіз түбінде шашылып жатқан маржан секілді. Оны жинап алып халқының қолына беру – біздің әрқайсымыздың азаматтық борышымыз»

Кіліт сөздері: Ұлт мақтанышы, айтыскер ақын, жырау

Annotation: “Zhambyl's songs are like coral scattered on the seabed. It is the civic duty of each of us to collect it and hand it over to the people. ”

Keywords: Pride of the nation, poet, singer

Аннотация: «Песни Жамбыла подобны кораллам, рассыпанным по морскому дну. Собрать ее и передать народу — гражданский долг каждого из нас».

Ключевые слова: Гордость нации, поэт, певец

Бізге өз поэзиялық өлеңдеріменен әйгілі болған , өлең сөздің дүлдүлі, жырау жыршысы ретінде танылып , қазақ халқының жүрегінің төрінен кеңінен орын алып болған Жамбыл Жабаевтың 176 жасын қарсы алғалы отырмыз.

Жамбыл Жабаев – ақын-импровизатор, Қазақстанның ең танымал ақындарының бірі. Ол 1846 жылы 28 ақпанда Шапрашты руынан шыққан Жабай есімді көшпенді қазақтың отбасында дүниеге келді. Отбасылық тарих бойынша, Жамбылдың анасы Ұлдан, Жамбылдың атасы Ыстыбайдың ауылы шапқыншылардан қашып жүрген кезде босанған. Яғни, ұлт мақтанышы Жамбыл тауынының маңында, қазіргі Отар станциясының солтүстік-шығысында, Шу өзенінің жоғарғы жағында дүниеге келген. Сөйтіп, баланы таудың құрметіне орай Жамбыл деп атады. Ақындық, жыраулық өнер айрықша биікке көтерілген М. Әуезовтың «қазақ халқында ерекше дамыған айтыс өнері ХІХ ғасырдан бергі жерде өзге жерлерде саябырсып, Жетісу, оңтүстік өлкелерінде шоғырлана бастайды» деуінде үлкен тарихи себеп бар. Біріншіден, Қазақстанның өзге өңірлерін ертерек шарпыған отаршылдық ел ішінің дәстүрлі қалпына өктемдігін жүргізіп, шырқын бұзып үлгергенде, Жетісу алабы әзірше қағаберісте еді. Екіншіден, бұл өңірдің ертеден тамырын тереңге жайған өнерпаздық дәстүрі шын мәнінде ХІХ ғасырдан бергі жерде айрықша биік өреге көтеріліп еді. Осы кезеңде Жетісуға сонау Арқадан ұлы Абайдың келуі, Біржан, Шашубай, балуан Шолақ сияқты дауылпаз әнші-ақындардың келуі, Таластан – Жалайыр Түбектің келуі, оңтүстіктен – Майкөт пен Майлықожаның келуі, Атыраудан – Құрманғазының келуі, сөз жоқ, ең алдымен олардың алыстан жаңғырығы жеткен ұлы өнер мектебіне деген ұмтылыстарына байланысты еді.

Осындай өнер бесігінде тербеліп өскен Жамбылдың ақындық дарыны жас кезінен ақ таныла бастаған .

Жамбыл домбыра ойнауды ерте жасынан үйренді. Тіпті, кейін оны ақын-құрдастарының арасынан ерекшелей бастады десек қателеспеген боламыз. Жамбыл атақты ақын Сүйінбайдың шәкірті болды. Ол көп жылдар бойы

ұстазымен бірге жүріп, оның айтысын тыңдап, ақындық шеберліктің тәжірибесін үйренді. Ұстазы оған: «Жақсы сәтте, сәттілік сенімен бірге болсын, ұлым! Адамдардың жадынан шығып кетпейтін, қуана есте сақтайтын өлеңдер шығар, сенің өлеңдеріңе тек санаулы адамдар ғана емес, бүкіл халық құлақ түрсін. Сенің өлеңдерің кеудеден емес, жүректен шықсын. Шындық туралы айта отырып, әділеттілікті жырла, басқалар салып кеткен жолмен емес, айналада болып жатқандарға қарап, біліп, өз жолыңды тап. Хан қазынасынан гөрі жаның бай болсын», - деп батасын берген. Жамбыл ауыл-ауылдарды өздігінен аралап, ақындық шеберлігін көрсете бастаған уақытта жиырма жаста болатын. Жамбыл өзінің «Шағым», «Жылқышы», «Шәбденге», «Сәт сайланарда», «Өстепкеде», «Патша әмірі тарылды», «Зілді бұйрық» сияқты өлеңдерінде елдің әлеуметтік саяси өмірін ақындық шыншылдықпен азаматтық жауапкершілікпен бедерлейді. Жамбыл - әрі эпик, әрі айтыс ақыны; абыз жырау әрі жауынгер жыршы. Ол шын мағынасындағы биік парасатты өнерпаз, азаматтық саяси поэзияны қалыптастырушы. Оның сөздері ұранға айналып, өзі халық поэзиясының атасы аталды. Ол жыраулардың байтақ эпикалық дәстүрін, қазақ сөз өнеріндегі ғажайып импровизациялық үрдісті бүтіндей жаңа арнаға бұрып, оған жаңа мазмұн дарытты. Жамбыл – ізгілік жолындағы азатшыл азаматты нәсіліне, ұлтына бөлмеген шын мәніндегі интернационалист ақын. «Жамбыл жырлары теңіз түбінде шашылып жатқан маржан секілді. Оны жинап алып халқының қолына беру – біздің әрқайсымыздың азаматтық борышымыз» - деген еді Сәкен Сейфуллин. Жамбыл - жырдың толассыз бұлағы, өшпес өнегесі, тозбайтын асылы. Ол жасампаз ұрпақпен сырласындай, қимасындай мәңгі бірге жасай береді.

Қазіргі әдебиеттануда Жамбыл шығармашылығына қатысты екі түрлі көзқарас бар. Бірі – совет кезінде тоталитарлық биліктің қолдауын көрген ақын десе, енді бірі Жамбыл толғау дәстүрін совет кезінде жалғастырған абыз-жырау деген. Енді ғылыми зерттеушілердің пікір таластықатарына назар аударсақ. Әдебиеттанушы М.Базарбаев өз зерттеулерінде: «Жыршы Жамбыл, жырау

Жамбыл, айтыскер Жамбыл, ақын Жамбыл» деп ақын шығармашылығын төрт салаға бөліп қарастырған. Бұл тұжырымдар теориялық талдаулар арқылы негізделген. Кәсіби мамандар анықтағандай, Жамбыл – совет заманында жыраулық дәстүрді дамытушы десе ал М.О.Әуезов болса:” Қазақ әдебиетінің әр түрлі саласы бар ғой қазақ фольклоры, халық ауыз әдебиеті. Авторы белгілі суырып-салма ақындарды, дара ақындар деген сөзді ең бірінші айтқан М.О.Әуезовтың өзі болды. Ғ.Мүсірепов былай деген: «Сол кезге көз салсаң, Абай мен Жәкең бір мақсатқа, бір тілекке ақындықтың екі түрлі саласына өрлей аттаған сияқтанады: бірі жаңа әдебиет өнегесін жазу арқылы, бірі халықтың байырғы өнегесі – суырыпсалма ақындық жолы» Абай мен Жамбыл құрдас, аралары бір жасқа жетпейді. Жазба әдебиеттің, жазба поэзияның Бас ақыны – Абай. Ал Жамбыл – біздің ата-бабаларымыздан келе жатқан ауызша, импровизаторлық, жыраулық жырдың соңғы тұяғы. Қазақ асыл сөзінің екі арнасын бір-бірімен тікелей салыстыруға болады ма?! Жамбылды Абаймен салыстыра отырып, «совет заманын жырлады ғой» деп кінә тағуға дейін барамыз. Біз Абайды оқығанда міндетті түрде жазба әдебиет өкілі ретінде оқимыз. Абайдың сөзін оқу үшін кітап ашуымыз керек. Жамбылды түсіну үшін Жамбылдың айтыстарын орындалуында тыңдауымыз керек. Кітаптан оқуға да мүмкіншілік бар. Дегенмен, ауызша тыңдағанда әсері ерекше. Рафат ӘБДІҒҰЛОВ: Жамбыл мәтіндерінде, ақынның төгіліп тұрған сөздерінің арасында сырттан контекстен қосылған «жабайы» сөз бар деу арнайы текстологиялық, теориялық, поэтикалық зерттеулер қажет ететін нәрсе. Жамбыл 1938 жылдан бастап Қазақ КСР Қарулы Күштерінің депутаты болды. Өлең-жырларымен көптеген елге танылып, артына баға жетпес асыл мұра қалдырып кеткен жыл алыбы Жамбыл атамыз 1945 жылы 22 маусымда, 100 жасқа толуына бірнеше ай дана шаланда дүниеден озды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақ әдебиеті» - газетінің тарихы .
2. Қазақстан»: Ұлттық энциклопедия / Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы
«Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998 [ISBN 5-89800-123-9](#),
3. А 31 Айбын. Энциклопедия. / Бас ред. Б.Ө.Жақып. - Алматы: «Қазақ энциклопедиясы», 2011. - 880 бет. ISBN 9965-893-73-X

